

Міжнародний гуманітарний університет
Факультет права та економіки
Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Проблеми теорії та практики міжнародного права

Галузь знань	<u>29 «Міжнародне право»</u>
Спеціальність	<u>293 «Міжнародне право»</u>
Назва освітньої програми	<u>Міжнародне право</u>
Рівень вищої освіти	<u>третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)</u>

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Завідувач кафедри, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства д.ю.н., професор Андрейченко Світлана Сергіївна	+38098 510 86 01	ssandreichenko@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Навчальна дисципліна «Проблеми теорії та практики міжнародного права» вивчає та досліджує різне бачення природи, причин обов'язкової сили, майбутнього розвитку міжнародного права визначає різні погляди на його та прогресивний розвиток. Розгляд міжнародного права з перспективи сучасних концепцій відкриває можливості міждисциплінарного осягнення його регулюючої міжнародні відносини ролі та розуміння шляхів та напрямків подальшої проліферації.

Мова навчання – українська.

Статус навчальної дисципліни – обов'язкова навчальна дисципліна.

Метою вивчення «Проблеми теорії та практики міжнародного права» є надання фундаментальних теоретичних знань щодо сутності

та генезису феномену міжнародного права, вивчення основних особливостей окремих інститутів і галузей міжнародного права; вироблення та закріплення вміння та навичок практичного застосування міжнародно-правових норм.

Вивчення здобувачами курсу «Проблеми теорії та практики міжнародного права» сприяє професійному формуванню в цілому та пропонує актуальні напрямки наукового дослідження.

Передумови для вивчення дисципліни. Філософія, Методологія та організація правничого наукового дослідження.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни « Проблеми теорії та практики міжнародного права» формуються наступні компетентності із передбачених освітньо-науковою програмою:

Інтегральна компетентність

Розуміння та уміння розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики.

Загальні компетентності

ЗК-2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК-7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Спеціальні (фахові) компетентності

ФК-1. Здатність виявляти глибокі теоретичні й емпіричні знання з міжнародного права; встановлювати взаємозв'язки окремих норм, інститутів та джерел міжнародного права, збирати, систематизувати та інтерпретувати емпіричні дані.

ФК-2. Здатність розв'язувати комплексні проблеми у сфері міжнародного публічного права.

ФК-3. Здатність збирати, аналізувати, систематизувати джерела міжнародного права, національне законодавство, що складає нормативну базу проводжуваного дослідження, виявляти прогалини, недоліки, пропонувати шляхи вирішення невідповідностей.

ФК-4. Здатність отримувати наукові результати, що забезпечують поглиблення знань про міжнародно-правову систему.

ФК-5. Здатність проводити всебічну оцінку практики міжнародних судових та квазісудових установ, міжнародних арбітражів, критично її оцінювати та використовувати в дисертаційних дослідженнях.

ФК-6. Здатність розробляти методикку та методологію наукового дослідження у сфері міжнародного права.

ФК-7. Здатність пропонувати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення міжнародного публічного права, приведення їх у відповідність до зобов'язань держави за міжнародним правом.

ФК-9. Здатність до генерування ідей та створення нових знань у сфері міжнародного права; викладати міжнародно-правові дисципліни на високому теоретичному та методичному рівні.

ФК-10. Вміння аналізувати причини протиправних діянь в досліджуваних сферах правового регулювання та формувати пропозиції, спрямовані на їх усунення.

ФК-11. Вміння аналізувати та визначати тенденції розвитку міжнародного публічного права та його окремих галузей в сучасних політико-правових умовах.

Навчальна дисципліна «Проблеми теорії та практики міжнародного права» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (РН), передбачених освітньою програмою:

- ПРН-1. Використовувати та розуміти категоріальний апарат з предметної області досліджень.
- ПРН-2. Знати предметну сферу сучасного міжнародного публічного права та суміжних сфер.
- ПРН-6. Використовувати понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні засади та методичні прийоми для обґрунтування проблем та подальшого розвитку наукових досліджень з предметної сфери фундаментального та/або прикладного спрямування.
- ПРН-7. Знати основні юридичні школи, що склалися у відповідній сфері правових досліджень.
- ПРН-13. Визначати тенденції розвитку міжнародного публічного права та його окремих галузей в умовах інтеграції та глобалізації.
- ПРН-14. Осмислювати практику міжнародних судових та квазісудових органів, практику міжнародних організацій.
- ПРН-15. Знати закономірності та тенденції розвитку міжнародного гуманітарного права.
- ПРН-16. Узагальнювати та аналізувати проблемні питання сучасного міжнародно-правового регулювання екологічної політики.
- ПРН-17. Знати доктрину та практику міжнародного кримінального права.
- ПРН-18. Розуміти проблеми захисту прав людини у регіональному європейському вимірі.
- ПРН-19. Знати теорію та практику міжнародного морського права.
- ПРН-20. Демонструвати принципи академічної доброчесності і високої академічної культури.

Заплановані результати навчання за навчальною дисципліною

Знання:

- знати особливості системи міжнародного права;
- знати специфіку механізму міжнародно-правового регулювання;
- знати зміст різноманітних галузей міжнародного права;

Розуміння:

- розуміти співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права у різних сферах;
- розуміти особливості функціонування міжнародного права;
- розуміти сутність міжнародного правотворчого процесу;
- особливості міжнародно-правової відповідальності у різних сферах міжнародного життя.

Застосування знань (вміння):

- аналізувати міжнародно-правові документи;
- оцінювати міжнародні договори;
- викладати свої висновки про закономірності розвитку різних галузей та інститутів міжнародного права;
- характеризувати компоненти міжнародної правової системи;
- володіти навичками збирання, обробки, систематизації, зберігання і використання інформації в сфері міжнародного права, її порівняльно-правового аналізу;

- використовувати дані науки міжнародного права при вирішенні професійних завдань

Аналіз:

- аналізувати тексти міжнародних договорів;
- упорядковувати набуті знання у вигляді есе з проблем міжнародного права
- орієнтуватися в системі міжнародного права;
- аналізувати процеси міжнародного правотворення.
- упорядковувати набуті знання у вигляді доповіді, реферату або есе; наукової статті або тез доповіді.

Оцінювання:

- користуватися науковою та довідковою інформацією по темам дисципліни;
- оцінювати сучасні політичні події у світлі міжнародного права;
- оцінювати поведінку суб'єктів міжнародного права;
- оцінювати напрями міжнародно-правової діяльності України на сучасному етапі її розвитку;
- аргументовано обирати предметні області майбутніх наукових досліджень.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Практичні заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
5	150	28/18	28/16	90/ 116	2-3	4-6	Обов'язкова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Сучасні тенденції розвитку теорії міжнародного права та формування його концепцій. Сучасні концепції джерел міжнародного права	28	6	6	16	30	2	2	26
Тема 2. Сучасні концепції державного суверенітету	12	4	4	4	10	2	-	8
Тема 3. Концепція глобального права	8	2	2	4	8	-	-	8
Тема 4. Фрагментація міжнародного права	12	4	4	4	12	2	2	8
Тема 5. Міжнародне кримінальне право	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 6. Міжнародна кримінальна юстиція	16	2	2	12	16	2	2	12
Тема 7. Право міжнародної відповідальності	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 8. Міжнародне право прав людини. Правомірне обмеження прав людини у міжнародному праві	18	2	2	14	18	2	2	14
Тема 9. Міжнародне гуманітарне право	14	2	2	10	14	2	2	10
Тема 10. Міжнародне морське право	14	2	2	10	14	2	2	10
<i>Усього годин</i>	150	28	28	94	150	18	16	116
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ – ДИФ. ЗАЛІК/ІСПИТ								

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у

пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	<p>Тема 1. Сучасні тенденції розвитку теорії міжнародного права та формування його концепцій. Сучасні концепції джерел міжнародного права</p> <p>1. Поняття сутності міжнародного права. Міжнародне право як самостійна система права.</p> <p>2. Юридично обов'язкова сила міжнародного права.</p> <p>3. Етапи становлення міжнародного права. Передісторія міжнародного права. Класичне міжнародне право. Міжнародне право після Другої світової війни. Сучасне міжнародне право.</p> <p>4. Еволюція міжнародного права і його суб'єктний склад.</p> <p>5. Система міжнародного права.</p> <p>6. Доктринальні підходи до проблеми співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.</p> <p>7. Класифікація міжнародно-правових доктрин.</p> <p>8. Концепції визначення терміну "джерело міжнародного права".</p> <p>9. Система джерел міжнародного права.</p> <p>10. Становлення міжнародного договору як джерела міжнародного права.</p> <p>11. Міжнародний звичай як джерело міжнародного права.</p> <p>12. Способи виникнення міжнародного звичаю. Значення міжнародного звичаю в сучасному міжнародному праві.</p> <p>13. Допоміжні засоби для визначення змісту норм міжнародного права.</p> <p>14. Загальні принципи права як джерело міжнародного права.</p> <p>15. Основні принципи міжнародного права: поняття, функції, природа.</p>	6	2
2.	<p>Тема 2. Сучасні концепції державного суверенітету</p> <p>1. Сучасні підходи до дослідження державного суверенітету. Територіальний та функціональний підходи до</p>	4	-

	<p>розуміння державного суверенітету у сучасному світі.</p> <p>2. Основні напрями дослідження розвитку державного суверенітету: абсолютистсько-унітаристський; напрям деагрегації/реагрегації державного суверенітету; пост-сувереніталізм; кооперативізм.</p> <p>3. Концепція державного суверенітету в аспекті глобального інформаційного простору. Поняття «інформаційного суверенітету».</p> <p>4. Співвідношення суверенітету та інтеграції. Державний суверенітет країн-членів Європейського Союзу.</p> <p>5. Державний та національний суверенітет.</p>		
3.	<p>Тема 3. Концепція глобального права</p> <p>1. Процеси трансформації сучасного міжнародного права.</p> <p>2. Розвиток сучасного світового правопорядку. Глобальний світопорядок XXI століття.</p> <p>3. Глобальне право як інструмент міжнародної протидії сучасним викликам та загрозам.</p> <p>4. Концептуальне бачення глобалізації права.</p> <p>5. Зміни характеристик державного суверенітету у результаті процесів глобалізації.</p>	2	-
4.	<p>Тема 4. Фрагментація міжнародного права</p> <p>1. Феномен фрагментації міжнародного права.</p> <p>2. Роль КМП ООН у розвитку питання фрагментації міжнародного права.</p> <p>3. Фактори фрагментації міжнародного права. Внутрішні фактори фрагментації (неузгодженість міжнародно-правової системи, суперечності між нормами та інститутами, відсутність загальнозобов'язуючого суб'єкта). Зовнішні фактори фрагментації (політичні впливи на міжнародне право, розбіжності правосвідомості у різних регіонах світу).</p> <p>4. Вплив розвитку системи міжнародного правосуддя та практики міжнародних судових органів на фрагментацію міжнародного права.</p> <p>Наслідки фрагментації міжнародного права.</p>	4	2
5.	<p>Тема 5. Міжнародне кримінальне право</p> <p>1. Міжнародні злочини: поняття і види.</p> <p>2. Індивід як суб'єкт міжнародної кримінальної</p>	2	2

	<p>відповідальності.</p> <p>3. Поняття і теорії кримінальної юрисдикції у міжнародному кримінальному праві.</p> <p>4. Принципи кримінальної юрисдикції: територіальний принцип, активний персональний принцип; пасивний персональний принцип, захисний принцип, принцип універсальності.</p> <p>5. Види кримінальної юрисдикції: предметна (<i>ratione materiae</i>); просторова (<i>ratione loci</i>); темпоральна (<i>ratione temporis</i>); персональна (<i>ratione personae</i>).</p> <p>6. Поняття міжнародної кримінальної юрисдикції.</p> <p>7. Співвідношення міжнародної та національної юрисдикції.</p>		
6.	<p>Тема 6. Міжнародна кримінальна юстиція</p> <p>1. Правові основи утворення і діяльності Нюрнберзького і Токійського військових трибуналів.</p> <p>2. Реалізація концепції міжнародної кримінальної юстиції в діяльності та вироках Нюрнберзького і Токійського військових трибуналів.</p> <p>3. Розвиток концепції міжнародної та універсальної кримінальної юстиції у постнюрнберзький період. Справа А. Ейхмана (<i>Attorney-General of the Government of Israel v. Eichmann</i> (1961)). Справа К. Барб'є (<i>Federation Nationale de Deportes et Internes Resistants v. Barbie</i>).</p> <p>4. Історія, правові підстави заснування та діяльність міжнародного кримінального трибуналу <i>ad hoc</i> по колишній Югославії.</p> <p>5. Історія, правові підстави заснування та діяльність міжнародного кримінального трибуналу <i>ad hoc</i> по Руанді.</p> <p>6. Міжнародний кримінальний суд: юрисдикція та діяльність.</p> <p>7. Механізм і основні напрями міжнародної співпраці в протидії транснаціональної злочинності.</p> <p>8. Екстрадиція і інші види правової допомоги по кримінальних справах.</p> <p>9. Міжнародна співпраця в протидії тероризму.</p> <p>10. Правові підстави створення спеціального</p>	2	2

	міжнародного трибуналу щодо злочину агресії росії.		
7.	<p>Тема 7. Право міжнародної відповідальності</p> <p>1. Кодифікація права міжнародної відповідальності. Робота КМП ООН.</p> <p>2. Юридичні та фактичні підстави виникнення міжнародної відповідальності держав.</p> <p>3. Поняття та склад міжнародно-протиправного діяння держав.</p> <p>4. Поняття атрибуції у міжнародному праві.</p> <p>5. Проблеми міжнародно-правової відповідальності держави за поведінку недержавних акторів.</p> <p>6. Види і форми міжнародної відповідальності держав.</p> <p>7. Обставини, що виключають протиправність діяння держав.</p> <p>8. Санкції проти РФ як результат агресії держави.</p> <p>9. Імплементация міжнародної відповідальності держав</p> <p>10. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності.</p> <p>11. Міжнародно-правова відповідальність за діяння, не заборонені міжнародним правом.</p> <p>12. Перспективи притягнення росії до відповідальності в межах права міжнародної відповідальності.</p>	2	2
8.	<p>Тема 8. Міжнародне право прав людини. Правомірне обмеження прав людини у міжнародному праві</p> <p>1. Питання міжнародної правосуб'єктності індивіда.</p> <p>2. Класифікація міжнародно-правових стандартів прав людини.</p> <p>3. Європейська система захисту прав людини.</p> <p>4. Міждержавні та індивідуальні скарги до ЄСПЛ.</p> <p>5. Оновлені вимоги щодо прийняття скарг до ЄСПЛ по відношенню до України.</p> <p>6. Категорії справ в ЄСПЛ проти України після 24 лютого 2022 року.</p> <p>7. Права людини і міжнародне співробітництво в сфері протидії злочинності.</p> <p>8. Захист прав людини при здійсненні екстрадиції.</p> <p>9. Захист прав людини у сфері міжнародної кримінальної</p>	2	2

	<p>юстиції.</p> <p>10. Поняття обмежень та відступів від прав людини у міжнародному праві.</p> <p>11. Правомірність обмежень прав людини.</p> <p>12. Правомірність відступу (дерогації) від прав людини.</p> <p>13. COVID-19 та права людини.</p> <p>14. Обмеження прав людини у період збройного конфлікту.</p>		
9.	<p>Тема 9. Міжнародне гуманітарне право</p> <p>1. Поняття і джерела права збройних конфліктів.</p> <p>2. Право Гааги. Право Женеви.</p> <p>3. Обмеження засобів і методів ведення війни.</p> <p>4. Морська війна, повітряна війна.</p> <p>5. Комбатанти і некомбатанти.</p> <p>6. Захист поранених і хворих. Режим військового полону.</p> <p>7. Капітуляція. Закінчення війни і її правові наслідки.</p> <p>8. Сучасні міжнародно-правові проблеми забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні.</p>	2	2
10.	<p>Тема 10. Міжнародне морське право</p> <p>1. Поняття і кодифікування міжнародного морського права. Конвенція ООН по морському праву 1982 р.</p> <p>2. Класифікація морських просторів.</p> <p>3. Право мирного проходу.</p> <p>4. Правовий режим міжнародних каналів.</p> <p>5. Проблеми делімітації виняткової економічної зони і континентального шельфу.</p> <p>6. Свободи відкритого моря.</p> <p>7. Міжнародний район морського дна.</p> <p>8. Вирішення спорів у сфері ММП.</p> <p>9. Сучасні міжнародно-правові проблеми забезпечення безпеки на морі в умовах збройного конфлікту в Україні.</p>	2	2

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи аспірантів щодо вивчення дисципліни «Проблеми теорії та практики міжнародного права» включається:

1. Обов'язкове знайомство з науковою літературою відповідно зазначених у програмі тем.

2. Внесення до конспекту розгорнутого плану відповіді на встановлені питання до кожного семінарського заняття, згідно програми курсу.

3. Обов'язкове конспектування матеріалів до тем, винесених на самостійний розгляд здобувачів, згідно тематичного плану дисципліни.

4. Підготовка та виконання реферату/доповіді/есе.

5. Пошукова робота з Інтернет-ресурсами.

6. Підготовка до семестрового контролю.

7. Підготовка наукової статті або тез доповіді на конференцію.

Виконуючи самостійну роботу, аспірант знайомиться з рекомендованою в робочій програмі курсу літературою, яку він бере в бібліотеці чи в Інтернет ресурсах. Прочитані матеріали аспірант акумулює у власному конспекті у вигляді коментарів та нотаток до кожного пункту плану семінарського заняття та до окремих тем, винесених в робочій програмі на самостійне ознайомлення.

Конспект із виконаним завданням подається викладачу на перевірку під час проведення відповідного семінарського заняття, або в інший, визначений викладачем час.

Загальний підсумок самостійної роботи з вивчення курсу здобувач показує під час консультації.

Питання з кожної теми, які потрібно додатково розглянути та законспектувати, вказані у таблиці.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин Денна форма /заочна
Модуль 1. Основні концепції міжнародного права		
1.	<p>Тема 1. Сучасні тенденції розвитку теорії міжнародного права та формування його концепцій. Сучасні концепції джерел міжнародного права</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Еволюція міжнародного права і його суб'єктний склад. 2. Глобалізація і міжнародне право. 3. Широке та вузьке розуміння доктрини міжнародного права. 4. Класифікація міжнародно-правових доктрин. 5. Криза міжнародного права: міф чи реальність? 6. Концепції визначення терміну "джерело міжнародного права". 7. Система джерел міжнародного права. 8. Становлення міжнародного договору як джерела міжнародного права. 9. Міжнародний звичай як джерело міжнародного права. Способи виникнення міжнародного звичая. Значення міжнародного звичая в сучасному міжнародному праві. 10. Зміст основних принципів міжнародного права: принцип незастосування сили чи погрози застосування сили, принцип мирного вирішення міжнародних спорів, принцип суверенної рівності, принцип неутручання, принцип територіальної цілісності, принцип непорушності кордонів, принцип рівноправності й самовизначення народів, принцип співробітництва, принцип сумлінного виконання зобов'язань з міжнародного права, принцип поваги прав 	16/26

	людини.	
2.	<p>Тема 2. Сучасні концепції державного суверенітету</p> <p>1. Територіальний та функціональний підходи до розуміння державного суверенітету у сучасному світі.</p> <p>2. Концепція державного суверенітету в аспекті глобального інформаційного простору. Поняття «інформаційного суверенітету».</p> <p>3. Співвідношення суверенітету та інтеграції.</p> <p>Державний суверенітет країн-членів Європейського Союзу.</p>	4/8
3.	<p>Тема 3. Концепція глобального права</p> <p>1. Глобальне право як інструмент міжнародної протидії сучасним викликам та загрозам.</p> <p>2. Концептуальне бачення глобалізації права.</p> <p>3. Зміни характеристик державного суверенітету у результаті процесів глобалізації.</p>	4/8
4.	<p>Тема 4. Фрагментація міжнародного права</p> <p>1. Феномен фрагментації міжнародного права.</p> <p>2. Внутрішні фактори фрагментації (неузгодженість міжнародно-правової системи, суперечності між нормами та інститутами, відсутність загальнозобов'язуючого суб'єкта).</p> <p>3. Зовнішні фактори фрагментації (політичні впливи на міжнародне право, розбіжності правосвідомості у різних регіонах світу).</p> <p>4. Вплив розвитку системи міжнародного правосуддя та практики міжнародних судових органів на фрагментацію міжнародного права.</p>	4/8
Модуль 2. Основні галузі МП		
5.	<p>Тема 5. Міжнародне кримінальне право</p> <p>1. Історія розвитку міжнародного кримінального права</p> <p>2. Структура міжнародного кримінального права у широкому сенсі: міжнародне кримінальне право <i>stricto sensu</i> і транснаціональне кримінальне право.</p> <p>3. «Квазизлочин держави».</p> <p>4. Види кримінальної юрисдикції: предметна (<i>ratione materiae</i>); просторова (<i>ratione loci</i>); темпоральна (<i>ratione temporis</i>); персональна (<i>ratione personae</i>).</p> <p>5. Поняття міжнародної кримінальної юрисдикції.</p>	10/10
6.	<p>Тема 6. Міжнародна кримінальна юстиція</p> <p>1. Формування концепції міжнародної кримінальної юстиції.</p> <p>2. Просторова (<i>ratione loci</i>); темпоральна (<i>ratione temporis</i>); персональна (<i>ratione personae</i>) юрисдикція Трибуналу по Югославії.</p> <p>3. Просторова (<i>ratione loci</i>); темпоральна (<i>ratione temporis</i>); персональна</p>	12/12

	<p>(<i>ratione personae</i>) юрисдикція Трибуналу по Руанді.</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Доктрина "відповідальності вищестоящих осіб" (<i>superior responsibility</i>), чи "відповідальності командира" (<i>command responsibility</i>) в юриспруденції трибуналів. 5. Механізм і основні напрями міжнародної співпраці в протидії транснаціональної злочинності. 6. Екстрадиція і інші види правової допомоги по кримінальних справах. 7. Міжнародна співпраця в протидії тероризму. 	
7.	<p>Тема 7. Право міжнародної відповідальності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та принципи міжнародно-правової відповідальності. 2. Джерела права міжнародної відповідальності. 3. Юридичні та фактичні підстави виникнення міжнародної відповідальності держав. 4. Обставини, що виключають протиправність діяння держав. 5. Санкції та контрзаходи. 6. Імплементация міжнародної відповідальності держав 7. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності. 8. Міжнародно-правова відповідальність за діяння, не заборонені міжнародним правом. 	10/10
8.	<p>Тема 8. Міжнародне право прав людини. Правомірне обмеження прав людини у міжнародному праві</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття міжнародного права прав людини, основні принципи. 2. Джерела міжнародного права прав людини. 3. Поняття прав людини. 4. Універсальні і регіональні міжнародно-правові стандарти прав людини. 5. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (1950) як джерело формування європейських стандартів прав людини. 6. Предметна (<i>ratione materiae</i>), темпоральна (<i>ratione temporis</i>), персональна (<i>ratione personae</i>) та просторова (<i>ratione loci</i>) юрисдикції ЄСПЛ. 7. Міждержавні та індивідуальні скарги до ЄСПЛ. 8. Правила прийнятності скарг до ЄСПЛ. 9. Міжамериканська система захисту прав людини 10. Африканська система захисту прав людини. 11. COVID-19 та права людини. 	14/14
9.	<p>Тема 9. Міжнародне гуманітарне право</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття і джерела права збройних конфліктів. 2. Право Гааги. Право Женеви. 3. Початок війни і її правові наслідки. 	10/10

	4. Цілі війни. Театр війни. 5. Захист культурних цінностей. 6. Нейтралітет під час війни. 7. Загальне і часткове перемир'я.	
10.	Тема 10. Міжнародне морське право 1. Внутрішні (морські) води. 2. Територіальне море і прилегла зона. 3. Міжнародні протоки. Режим Чорноморських проток. Гібралтар. Балтійські протоки. 4. Правовий режим міжнародних каналів. 5. Виняткова економічна зона. 6. Континентальний шельф і його правовий режим. 7. Відкрите море. 8. Міжнародний район морського дна.	10/10

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: <ul style="list-style-type: none"> - усної відповіді на питання лекційного курсу або тестування знань з певного розділу (теми) або з певних окремих питань лекційного курсу; - розв'язання певних ситуацій, розв'язання кейсів тощо; - захисту завдань самостійної роботи; - виступу на семінарських заняттях. 	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення <u>диф. заліку та іспиту.</u>	50%

Методи діагностики знань (контролю)	опрацювання лекційних матеріалів та літератури; підготовка до семінарських занять; надання відповідей на тести по темам курсу; розв'язання кейсів; виконання реферату; написання тез доповідей та наук.статей; диф. залік.
--	--

Питання до іспиту

1. Поняття сутності міжнародного права. Міжнародне право як самостійна система права.
2. Юридично обов'язкова сила міжнародного права.

3. Етапи становлення міжнародного права. Передісторія міжнародного права. Класичне міжнародне право. Міжнародне право після Другої світової війни. Сучасне міжнародне право.
4. Еволюція міжнародного права і його суб'єктний склад.
5. Система міжнародного права.
6. Доктринальні підходи до проблеми співвідношення міжнародного і внутрішньодержавного права.
7. Класифікація міжнародно-правових доктрин.
8. Концепції визначення терміну "джерело міжнародного права".
9. Система джерел міжнародного права.
10. Становлення міжнародного договору як джерела міжнародного права.
11. Міжнародний звичай як джерело міжнародного права.
12. Способи виникнення міжнародного звичаю. Значення міжнародного звичаю в сучасному міжнародному праві.
13. Допоміжні засоби для визначення змісту норм міжнародного права.
14. Загальні принципи права як джерело міжнародного права.
15. Основні принципи міжнародного права: поняття, функції, природа.
16. Сучасні підходи до дослідження державного суверенітету. Територіальний та функціональний підходи до розуміння державного суверенітету у сучасному світі.
17. Основні напрями дослідження розвитку державного суверенітету: абсолютистсько-унітаристський; напрям деагрегації/реагрегації державного суверенітету; пост-сувереніталізм; кооперативізм.
18. Концепція державного суверенітету в аспекті глобального інформаційного простору. Поняття «інформаційного суверенітету».
19. Співвідношення суверенітету та інтеграції. Державний суверенітет країн-членів Європейського Союзу.
20. Держаний та національний суверенітет.
21. Процеси трансформації сучасного міжнародного права.
22. Розвиток сучасного світового правопорядку. Глобальний світопорядок ХХІ століття.
23. Глобальне право як інструмент міжнародної протидії сучасним викликам та загрозам.
24. Концептуальне бачення глобалізації права.
25. Зміни характеристик державного суверенітету у результаті процесів глобалізації.
26. Феномен фрагментації міжнародного права.
27. Роль КМП ООН у розвитку питання фрагментації міжнародного права.
28. Фактори фрагментації міжнародного права. Внутрішні фактори фрагментації (неузгодженість міжнародно-правової системи, суперечності між нормами та інститутами, відсутність загальнозобов'язуючого суб'єкта). Зовнішні фактори фрагментації (політичні впливи на міжнародне право, розбіжності правосвідомості у різних регіонах світу).
29. Вплив розвитку системи міжнародного правосуддя та практики міжнародних судових органів на фрагментацію міжнародного права.
30. Наслідки фрагментації міжнародного права.
31. Міжнародні злочини: поняття і види.
32. Індивід як суб'єкт міжнародної кримінальної відповідальності.
33. Поняття і теорії кримінальної юрисдикції у міжнародному кримінальному праві.
34. Принципи кримінальної юрисдикції: територіальний принцип, активний персональний принцип; пасивний персональний

принцип, захисний принцип, принцип універсальності.

35. Види кримінальної юрисдикції: предметна (*ratione materiae*); просторова (*ratione loci*); темпоральна (*ratione temporis*); персональна (*ratione personae*).

36. Поняття міжнародної кримінальної юрисдикції.

37. Співвідношення міжнародної та національної юрисдикції.

38. Правові основи утворення і діяльності Нюрнберзького і Токійського військових трибуналів.

39. Реалізація концепції міжнародної кримінальної юстиції в діяльності та вироках Нюрнберзького і Токійського військових трибуналів.

40. Розвиток концепції міжнародної та універсальної кримінальної юстиції у постнюрнберзький період. Справа А. Ейхмана (*Attorney-General of the Government of Israel v. Eichmann* (1961)). Справа К. Барб'є (*Federation Nationale de Deportees et Internes Resistants v. Barbie*).

41. Історія, правові підстави заснування та діяльність міжнародного кримінального трибуналу *ad hoc* по колишній Югославії.

42. Історія, правові підстави заснування та діяльність міжнародного кримінального трибуналу *ad hoc* по Руанді.

43. Міжнародний кримінальний суд: юрисдикція та діяльність.

44. Механізм і основні напрями міжнародної співпраці в протидії транснаціональної злочинності.

45. Екстрадиція і інші види правової допомоги по кримінальних справах.

46. Міжнародна співпраця в протидії тероризму.

47. Правові підстави створення спеціального міжнародного трибуналу щодо злочину агресії росії.

48. Кодифікація права міжнародної відповідальності. Робота КМП ООН.

49. Юридичні та фактичні підстави виникнення міжнародної відповідальності держав.

50. Поняття та склад міжнародно-протиправного діяння держав.

51. Поняття атрибуції у міжнародному праві.

52. Проблеми міжнародно-правової відповідальності держави за поведінку недержавних акторів.

53. Види і форми міжнародної відповідальності держав.

54. Обставини, що виключають протиправність діяння держав.

55. Санкції проти РФ як результат агресії держави.

56. Імплементация міжнародної відповідальності держав

57. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності.

58. Міжнародно-правова відповідальність за діяння, не заборонені міжнародним правом.

59. Перспективи притягнення росії до відповідальності в межах права міжнародної відповідальності.

60. Питання міжнародної правосуб'єктності індивіда.

61. Класифікація міжнародно-правових стандартів прав людини.

62. Європейська система захисту прав людини.

63. Міждержавні та індивідуальні скарги до ЄСПЛ.

64. Оновлені вимоги щодо прийняття скарг до ЄСПЛ по відношенню до України.

65. Категорії справ в ЄСПЛ проти України після 24 лютого 2022 року.

66. Права людини і міжнародне співробітництво в сфері протидії злочинності.

67. Захист прав людини при здійсненні екстрадиції.

68. Захист прав людини у сфері міжнародної кримінальної юстиції.

69. Поняття обмежень та відступів від прав людини у міжнародному праві.
70. Правомірність обмежень прав людини.
71. Правомірність відступу (дерогації) від прав людини.
72. COVID-19 та права людини.
73. Обмеження прав людини у період збройного конфлікту.
74. Поняття і джерела права збройних конфліктів.
75. Право Гааги. Право Женеви.
76. Обмеження засобів і методів ведення війни.
77. Морська війна, повітряна війна.
78. Комбатанти і некомбатанти.
79. Захист поранених і хворих. Режим військового полону.
80. Капітуляція. Закінчення війни і її правові наслідки.
81. Сучасні міжнародно-правові проблеми забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права в умовах збройного конфлікту в Україні.
82. Поняття і кодифікування міжнародного морського права. Конвенція ООН по морському праву 1982 р.
83. Класифікація морських просторів.
84. Право мирного проходу.
85. Правовий режим міжнародних каналів.
86. Проблеми делімітації виняткової економічної зони і континентального шельфу.
87. Свободи відкритого моря.
88. Міжнародний район морського дна.
89. Вирішення спорів у сфері ММП.
90. Сучасні міжнародно-правові проблеми забезпечення безпеки на морі в умовах збройного конфлікту в Україні.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ/ ЗАЛІКУ

Денна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до практичних занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час практичних занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			

1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	--/-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	--/-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів			100

Заочна форма навчання			
Поточний контроль			
Види самостійної роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи під час аудиторних занять			
1.1. Підготовка до аудиторних занять	Відповідно до розкладу	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час аудиторних занять	15
За виконання контрольних робіт (завдань)			
1.2. Підготовка контрольних робіт	--/-	Перевірка контрольних робіт (завдань)	15
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.3. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виноситься на самостійне вивчення	--/-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ² , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
2.1. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР	5

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

² Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

2.3. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50
Підсумковий контроль екзамен / залік			50
Всього балів підсумкової оцінки			100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	не зараховано
60-63 (4)	E		
35-59 (3)	Fx	незадовільно	
1-34 (2)	F		

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

- 1) Аверочкіна Т.В. Юрисдикція України в прибережних водах: адміністративно-правовий вимір. О.: Видав. дім. «Гельветика», 2018. 466 с.
- 2) Аверочкіна Т.В., Гаверський В.В. Морське право: навч.-метод. посібн., освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра в НУ «ОЮА», галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право». Одеса: Фенікс, 2021. 162 с.
- 3) Андрейченко С. С. Захист права на здоров'я через захист права на життя у практиці Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2020. № 8. С. 195-211.
- 4) Андрейченко С. С. Підстави, що виключають кримінальну відповідальність у міжнародному кримінальному праві. *Правова держава*. 2020. № 38. С. 153-161.
- 5) Андрейченко С. С., Грушко М. В., Музика В. В. Міжнародне публічне право (основні галузі та інститути): навчально-методичний посібник / С. С. Андрейченко, М. В. Грушко, В. В. Музика Одеса : Фенікс, 2021. 204 с.
- 6) Бабін Б.В. Маніпуляції з міжнародним правом щодо Азовського та Чорного морів у сучасних умовах. *Захист прав людини в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції: проблеми, здобутки, перспективи* : матеріали круглого столу, м. Маріуполь, 13 грудня 2019 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2019. С. 10-12.
- 7) Бабін Б.В. Накази Міжнародного трибуналу з морського права в ситуації поточного міждержавного конфлікту. *Актуальні питання вдосконалення національного законодавства* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 14 травня 2020 р. Маріуполь: ДонДУУ, 2020. С. 8-10.
- 8) Бадида А.Ю. Глобалізація у правовому вимірі: формування контурів “глобального права”. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка": Серія: Юридичні науки*. №876, 2017. С. 296-303.
- 9) Буткевич В. Г., Мицик В. В., Задорожній О. В. Міжнародне право. Основи теорії: Підручник. К.: Либідь, 2002. 608 с.
- 10) Гнатовський М. М., Поєдинок О. Р. Фрагментація міжнародного права: проблема та можливі шляхи її вирішення. *Актуальні проблеми політики*. Збірник наукових праць. Одеса, 2008. Вип. 34. С. 314-323.
- 11) Міжнародне право. Основні галузі / За ред. В.Г. Буткевича. Київ, 2004.
- 12) Міжнародне публічне право : [підручник] / за ред. В. М. Репецького. 2-ге вид. К., 2012. 437 с.
- 13) Перфільєва А.О. Фрагментація міжнародного права як чинник становлення сучасного міжнародного правового порядку. *Вісник*

університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Право». 2021. № 1 (2).

14) Фрагментація міжнародного права: методологічний аспект. *Актуальні проблеми держави і права*. 2013. Вип. 67. С. 200-208.

15) Andreichenko S., Voloshchuk O., Kolesnyk V. Prohibition of aggression as a manifestation of anthropocentrism in international law: genesis of the principle and formation of the definition. *Journal of Law and Political Science*. 2021. Vol. 28. Issue 3 (June). P. 154-185.

16) Andrushchenko S. Regime for ships in the maritime ports of Ukraine: current state of legal regulation, tendencies and innovations. *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Vol. 7. Iss. 6. P. 109–115.

17) Babin B. Attempt of annexation of the Crimea and maritime administration: legal aspects of asymmetric response. *Lex Portus*. 2019. № 3. P. 7-20.

18) Babin B., Chvaliuk A., Plotnikov O. Attempted Annexation of Crimea and Maritime Environment Legal Protection. *Lex Portus*. 2021. № 7 (1). P. 31–52.

Додаткова

1) Зелінська Н. А. Міжнародні злочини та міжнародна злочинність: монографія. О. : Юрид. лит., 2006. 568 с.

2) Тимченко Л.Д. Міжнародне співробітництво в боротьбі зі злочинністю. Учбовий посібник. Ірпінь, 2005.

3) Carsten Stahn. The Law and Practice of the International Criminal Court, *Oxford University Press* 2015.

4) The Theory and Practice of International Criminal Law: Essays in Honor of M. Cherif Bassiouni. Martinus Nijhoff Publishers Brill Academic, 2008.

5) An Introduction to International Criminal Law and Procedure, Second Edition. Robert Cryer, Hakan Friman, 2010.

6) Evans M.D. International law. Oxford:Univ. press, 2006, Oxford:Univ. press, 2010.

Інформаційні ресурси

1. International Criminal Court <http://www.icc-cpi.int/> – офіційний сайт Міжнародного кримінального суду – першого постійного правового інституту, у компетенцію якого входить переслідування осіб, відповідальних за геноцид, військові злочини і злочини проти людяності.

2. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia <http://www.un.org/icty/> – офіційний сайт Міжнародного трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території колишньої Югославії з 1991 р.

3. International Criminal Tribunal for Rwanda <http://www.icttr.org/> – офіційний сайт Міжнародного кримінального трибуналу для судового переслідування осіб, відповідальних за геноцид і інші серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, скоєні на території Руанди, і громадян Руанди, відповідальних за геноцид і інші подібні порушення, скоєні на території сусідніх держав (ICTR).

4. International Humanitarian Fact Finding Commission <http://www.ihffc.org> – сайт Міжнародної гуманітарної комісії з установлення фактів. Новини, юридична база, історія і структура комісії.

5. Міжнародна федерація товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця <http://www.ifrc.org> – офіційний сайт Міжнародної федерації товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Детально описана структура Федерації з посиланнями на національні товариства.

6. Amnesty International <http://www.amnesty.org> – сайт міжнародної неурядової організації «Міжнародна амністія», що привертає увагу до порушень прав людини і виступає за дотримання міжнародних стандартів. В її завдання входить мобілізація громадськості з метою чинення тиску на осіб, що порушують права людини.

7. Human Rights Watch <http://www.hrw.org> – сайт неурядової організації Human Rights Watch. Сфери діяльності: запобігання дискримінації, відстоювання політичних свобод, розслідування геноциду, військових злочинів і злочинів проти людяності.

8. Correlates of War Military Interstate Disputes Data Set <http://www.correlatesofwar.org/> – проект академічного дослідження історії воєн, покликаний полегшити збір, поширення і використання точних і достовірних кількісних даних у міжнародних відносинах. База даних «Міждержавний військовий конфлікт», зібрана в рамках проекту Correlates of War, охоплює період 1816 – 1992 рр. і забезпечує інформацію про конфлікти, в яких одна чи більш держав загрожують чи використовують силу проти однієї чи більш інших держав.

9. Internet Guide to Human Rights, Globalization and Humanitarian Relief <http://www.guidetoaction.org/> – збройні конфлікти, міжнародна допомога, права людини і гуманітарне право, імміграція, всесвітній розвиток, багатонаціональні корпорації, ООН. Підтримується каліфорнійською Інтерактивною мережею по правах людини.

10. International Humanitarian Law (ICRC web-site's section) <http://www.icrc.org/eng/ihl> – розділ офіційного сайту Міжнародного комітету Червоного Хреста, присвячений міжнародному гуманітарному праву: конвенції, основні поняття, статті, міжнародні огляди.

11. Управління Верховного комісара ООН по правах людини <http://www.unhchr.ch> – агентство Організації Об'єднаних Націй, що стежить за дотриманням і захистом прав людини, які гарантує Загальна декларація прав людини

12. Європейський суд з прав людини: <http://www.echr.coe.int>

13. База даних рішень міжнародних судових органів: <http://worldcourts.com>